

Cluj-Napoca

Festivalul studențesc **OPERA VIVA**

(Elena Maria Șorban, muzicolog – 28 mai 2009)

În ciuda crizei financiare și a așa-numitei crize a operei, Academia de Muzică clujeană a găsit resurse pentru a iniția un festival studențesc de operă, la care a invitat mai toate clasele de profil din învățământul superior românesc și chiar un ansamblu din Ungaria. Și poate este folositor a conștientiza sensul original al locuțiunii mele inițiale: etimologia cuvântului ciudă trimite la mirare, relevantă în această situație – care mirare implică admirație pentru principalii realizatori, prof.univ.dr. Ioan Pantea și prof.univ.dr. Francisc Fuchs, sprijiniți de Primărie și Consiliului Local Cluj-Napoca, de Ministerului Educației, de Consiliului județean Cluj.

Înainte de a trata cum viețuiește opera, prin studenții ei, de consemnat că mă opresc numai la spectacolele cu lucrări integrale *live*, Festivalul incluzând și o prezentare video, a Facultății de Arte din Constanța, precum și un recital de arii și scene, al studenților din Oradea.

Spectacolele prezentate ne prilejuiesc reflecții despre cum se poate și cum se cuvine să contemponeizăm regizoral, capodopere clasice?, despre cum trebuie sau nu trebuie menținută autenticitatea stilistică?

Un interes aparte, în dezbateră primei teme propuse aici, l-au oferit spectacolele cu același titlu, în versiuni regizorale diferite. Opera „**Căsătoria secretă**” de Domenico Cimarosa este un caz unic în istoria genului, ea fiind bisată integral în seara premierei, la palatul imperial din Viena (1792) – situație care, oarecum, s-a reiterat acum, fiindu-ne oferită în două versiuni succesive. Mai întâi, cu studenții de la Universitatea „George Enescu” din Iași, apoi cu clasa de operă a instituției-gazdă. Am avut astfel o adevărată confruntare a două atitudini distincte: sub conducerea Andei Tăbăcaru, o plasare persiflantă în contemporaneitate, iar în viziunea Ancăi Mișuț, o actualizare în normalitatea cotidianului. Umorele în muzică este definit, de la Leonard Bernstein încoace, ca manifestare incongruentă. În acest caz, ieșirile au creat efecte hilare intense prin plasarea muzicii clasice în gura unor personaje cu comportamente de maneliști, unde punctul culminant a fost consumarea aluzivă a unei banane de către fata bătrână... Aluzia fructiferă nu a lipsit nici la clujeni: servirea pe tavă, cu un ananas, a distinsului pretendent, a fost elegant subtilă. În prima versiune, atitudinea dominantă afișată era tupeul, măritișul apărând ca scop urmărit grobian, muzica grațioasă fiind contrazisă de vizualizarea scenică. Astfel, tinerele surori Carolina și Elisetta sunt niște fițoase, iar așa-zisul „conte” are aspect și comportament de parvenit – iar în celălalt spectacol, plasarea socială, deși contemporaneizată, ne păstrează în zona clasică a bunului-simț. Ce se poate face ca înscenarea să fie interesantă, la o asemenea opțiune? Regizorul Anca Mișuț știe ce: detalierea gesturilor, cu motivație psihologică, recreind zonele conștiente și inconștiente din emoționalitatea personajelor. În plus, fiecare cântăreț aflat în prim-plan cu aria este contrapunctat regizoral prin comportamentul celorlalte personaje, exprimându-și atitudinile față de cele afirmate în aria respectivă – astfel încât

toți cei din scenă participă dramaturgic, simultan – depășind convenționalitatea tipică de postură a ariilor. Nu au lipsit nici aici, situațiile amuzante, ca tentativa domnișoarei bătrâne de a-l resuscita pe cel de care s-a amoretat. Geometriile (simetrice sau, după caz, asimetrice) de dispunere a personajelor în scenă la intonarea ansamblurilor de soliști, sugrează relaționările lor din subtext. Nimic întâmplător, totul firesc. Potrivit manifestului estetic al operei clasice, formulat axiomatic de Gluck, „simplitatea, adevărul, firescul” sunt călăuze imbatabile – iată, și astăzi. Iar caricaturalul poate fi scop aparte, nu mai puțin interesant, în felul său.

Componenta muzicală a celor două realizări scenice a fost în consens cu opțiunile regizorale. Echipa ieșeană nu a fost însoțită de orchestră, din motive obiective lesne de înțeles, pianul acompaniator fiind adecvat vocilor de tip cameral ale cântăreților. Iar muzica clujenilor, conduși dirijoral de asist.univ. Cristian Sandu, a avut vervă și acuratețe. Incontestabilă este diferența vocală calitativă a celor două distribuții, în favoarea clujenilor. Regretabil că și acum, ca de obicei în asemenea situații, oaspeții nu au putut rămâne la spectacolele următoare, pentru a se compara... Dacă cele două titluri s-ar menține în repertoriul claselor respective de operă, ar fi benefic un schimb de studenți pentru un exercițiu scenic de integrare în cealaltă regie!...

- Reflecția cum trebuie sau nu trebuie menținută autenticitatea stilistică? – a fost sugerată de spectacolul cu opera „**Dido și Aeneas**” de Purcell, cu Universitatea de Muzică din București. O realizare muzicală de măiestrie, cu voci și siluete convingătoare, în care corul a fost excelent. Doar că aici au apărut niște incongruențe nedorite, desigur nu cu efect comic, ci de hibrid. Un personaj inventat de regie, pe baza unui fals Mercur, mesager al vrăjitoarelor, un Amor-balerină, mânuind o panglică atașată unei „baghete magice” (cu tot arsenalul modern de spirale, șerpuiți, lansări, desprinderi, treceri) înlocuia dansurile baroce, în compania vrăjitoarelor autentic shakespeariene. Desigur, dacă realizatorii ar fi cunoscut coreografiile de volta, pavană, hornpipe, ar fi fost vorba de asumarea unei opțiuni. Însă este aproape sigur că aici nu a fost o alegere, ci o soluție pentru a suplini necunoașterea respectivelor coregrafii... (la Miercurea Ciuc se desfășoară, în fiecare an, Festivalul de Muzică Veche, care include mai nou, cursuri profesionale de dansuri de epocă – dar în asaltul informațional de azi, vestea n-o fi ajuns până unde trebuie...) Efectul de eclectism cauzat coregrafic a fost cu atât mai dur, cu cât tratarea non-scenică a ansamblului coral a fost în stil. Totuși, și aici un minus: vestimentația modernă a coriștilor, devenind deranjantă în epilog, când ei aduc trandafiri la mormântul Didonei, concordant cu textul. Minus și plus în celebra scenă Moartea Didonei: concretizarea sinuciderii cu pumnalul contravine ideii metaforice, prezente prin învăluirea eroinei cu cearșaful roșu din patul conjugal, de efect sublim.

Un ultim detaliu discutabil: umbrela, atestată în Babilon și Egiptul antic ca obiect de apărare contra soarelui (nu a ploii), a avut aici un efect rizibil nedorit, ca obiect de recuzită, în forma modernă. În concluzie, recomandabil ar fi: ori toate elementele tratate autentic, ori toate modernizate. Așa, rezultatul arăta ce este știut și ce nu este din stilul respectiv...

Se pare deci, că dansul a ajuns să dea sau nu, în ultimă instanță, marca de autenticitate. Iată că în „**Don Giovanni**”, maestrul Ionel Pantea face o manevră de expert, atunci când în celebra scenă a balului – unde Mozart suprapunea muzica unui menuet cu a unui contradans – concretizează coregrafic geniala sintaxă sonoră, prin diferențierea corespunzătoare a

mişcărilor dansate. În contextul unei direcții de scenă modernizate și totodată, omogene, care a beneficiat de dominanța calității muzicale oferite de conducerea dirijorului prof.univ.dr. Victor Dumănescu și de profesionalismul orchestrei Operei Maghiare.

Tot maestrul Pantea s-a „pus” cu Caragiale, în versiunea suculentului musical **„D’ale carnavalului”** al compozitorului clujean Béla Hary – un spectacol al Facultății de Muzică din Timișoara (tot cu acompaniament exclusiv pianistic), care a făcut publicul să moară de râs. Morala: talentul nu are limite sau, cum ar zice Nenea Iancu: „ultra emulațiune”...

Deasupra celor două teme reliefate s-a situat spectacolul Facultății de Muzică din Szeged, Ungaria. Repertoriul a cuprins rarități: trei opere clasice de câte un act, ***Le cadí dupé de Gluck, La Canterina de Haydn, L’oca del Cairo de Mozart***. Am admirat, la toate cele trei creații scenografic-regizorale semnate de Attila Toronykői, transformarea morfemelor muzicale în gesturi scenice. Panstilistic!... Și creativitatea eficientă a valorificării mijloacelor scenice restrânse. Încă ceva: aici, acompaniamentul pianistic nu a fost o limitare, ci factor inspirator. Imbrogliouri amoroase în decoruri și costume pe principii monocrome, deosebit de armonioase; convertirea muzicii în mișcare; peruci din prosoape împletite... s-ar putea face analize ample – dar mai bine, câteva fotografii.

O ultimă idee: ar fi recomandabil ca simpozionul *Quo vadis opera?* să țină cont și de opinii avizate ale oamenilor de teatru... Viață lungă, prosperă, Festivalului *Opera viva!*

SPECTACOLELE DIN FESTIVAL:

CIMAROSA, *Căsătoria secretă*, Universitatea „George Enescu” Iași: dirijor Bogdan Chiroșcă, regia Anca Tăbăcaru Hoge, acompaniament la pian Maria Ursescu, distribuția: Alina Bordeanu, Roxana Tecuță, Gabriela Râmbu, Liviu Muntean, Daniel Mateianu, Relu Proca.

CIMAROSA, *Căsătoria secretă*, Academia de Muzică „Gh. Dima” Cluj-Napoca: dirijor Cristian Sandu, regia Anca Mihuț, asistent Nicolae Brânzeu, scenografia Liliana Morar, distribuția: Luiza Fátyol, Adela Zaharia, Melinda Duffner, Ștefan Pop, Florin Sâmpolean, Alin Anca.

MOZART, *Don Giovanni*, Academia de Muzică „Gh. Dima” Cluj-Napoca: dirijor Gh. V. Dumănescu, regia, scenografia Ionel Pantea, asistent Ligia

Ghilea, distribuția: Borbála Balázs, Marius Boroș, Anton Bardon, Florin Estefan, Bogdan Nistor, Cristian Hodrea, Appolonia Egyed, Nadejda Cerchez, Maria Hândorean, Noémi Veres, Attila Fodre.

PURCELL, *Dido and Aeneas*, Universitatea Națională de Muzică București: dirijor Alexandru Ganea, regia Daniel Prallea-Blaga, coregrafia Lavinia Huțanu, masetru de cor Daniel Jinga, corul „Acoustic”, distribuția: Emanuela Pascu, Mihail Dogotari, Rodca Vică, Ana-Maria Bocăneală, Florentina Cernat, Ana Cebotari, Valentina Nafornița, balerina Maria Isabella Ciucă.

Béla HARY, *D’ale carnavalului*, Universitatea de Vest Timișoara, dirijor Béla Hary, regia, scenografia Ionel Pantea, asistent Dana-Sorina Chifu, acompaniament la pian Silvana Cîrdu, distribuția: Georgiana Ciocan, Elena Doiceva, András Molnos, Daniel Zah, Natanael Uifălean, Gelu Dobrea, Mihai Mișcu, Cristina Bledea.

GLUCK, *Le cadi dupé*, HAYDN, *La Canterina*, MOZART, *L’oca del Cairo*, Universitatea de Științe din Szeged, conducător artistic Sándor Bárdi, dirijor Tamás Pál, regia Attila Toronykői, scenografia Anna Varsányi, acompaniament la pian Julia Komáromi, Anna Ordási, distribuția: Kelemen Mátis, Szilvia Dobrotka, Angéla Lukács, Gyula Ráb, Szilveszter Szélpál, Dora Gerébi, Zsuzsa Bende, Gabriella Illés, Orsolya Horváth, Károly Fekete, Rebeka Bobanj, Éva Kovács, Milán Taletovics, Renáta Horák.

Copyright: cIMeC – Institutul de Memorie Culturală, 2009

